לצדדין קא משתרשי והא א)תנן אהמבריך את הגפן בארץ אם אין על גבה עפר שלשה טפחים לא יביא זרע עליה ותני עלה באבל זורע את הצדדין אילך ואילך אמר רבי חגא בשם רבי יוסי מפני שמחלידין ג)את הקרקע ומעלין עפר תיחוח: ואת מי רגלים מן הכותל ג' טפחים וכו': אמר רבה בר בר חנה מותר לאדם להשתין מים בצד כותלו של חבירו דכתיב והכרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועזוב בישראל והא אנן תנן ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים התם בשופכין (א) ג)(ת"ש לא ישפוך אדם מים בצד כותלו של חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ג' טפחים התם נמי בשופכין) ת"ש ד)לא ישתין אדם מים בצד כותלו של חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ג' טפחים בד"א בכותל לבינים אבל בכותל אבנים בכדי שלא יזיק וכמה טפח ושל צונמא מותר תיובתא דרבה בר בר חנה תיובתא והא רבה בר בר חנה קרא קאמר התם הכי קאמר אפילו מידי דדרכיה לאישתוני בקיר לא שביקנא ליה ומאי ניהו כלבא אמר ר' טובי בר קיסנא אמר שמואל ורקיק אינו ממעט בחלון מאי איריא רקיק אפי' עבה נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עבה (ב) כיון דאיחזי ליה לא מבטיל ליה אבל רקיק דממאים אימא בטולי מבטיל ליה קמ"ל ותיפוק ליה דהוה ליה דבר שהוא מקבל טומאה וכל דבר שהוא מקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה השנילש במי פירות מיתיבי ז)קופה מלאה תבן וחבית מלאה גרוגרות המונחים בחלון רואין כל שאילו ינטלו ויכולין תבן וגרוגרות לעמוד בפני עצמן חוצצין ואם לאו אין חוצצין והא תבן חזי לבהמתו בבסריא חזי לטינא חדאית ביה קוצי חזי להסקה (ג) טבמתונא חזי להסק הסק גדול לא שכיח גרוגרות הא חזו ליה אמר שמואל יכשהתריפו וכן תני רבה בר אבוה בשהתריפו האי חבית היכי דמיא אי דפומא לבר

היא

לצדדין קא משרשי. ומחלידין מתחת לכותל ומקלקלים יסודו: **המבריך את הגפן.** גפן יחידי שאין זורעים ו)שאלא משום עירבוב דאין כרם בפחות מחמש גפנים שתים כנגד שתים ואחת יוצא זנב אלא שלא יינק הזורע מן הגפן: **מבריך.** כמו ויברך הגמלים (בראשית כד). כופף זמורת גפן מחוברת ומבריכה בקרקע בלידיה לכאן ולכאן וקורין בלע"ז פרובניי"ר: **שמחלידין את הקרקע.** אצל הכותל במקומן ומעלין עפר תיחוח ומתמוטט (ד) קרקע יסוד הכותל לצדדין: **משתין בקיר.** אלמא דרך בני אדם כן: **בשופכין.** עביט מלא ושופכו שם: **לא ישתין.** ליכא לאוקמי אלא במשתין ממש: **בכותל לבינים.** שהם של טיט שנתיבשו בחמה והם נימוקים מחמת המים: **וכמה טפח.** מפני שמטשטש את הקרקע סמוך ליסוד הכותל: **וכלונסא.** אם כותל זה בנוי בסלע דליכא למיחש (ה) בטישטוש קרקע: **מותר.** סמוך ממש ואקיפא קאי בכותל אבנים: **רקיק.** סופגנין חררה דקה ורכה: **אינו ממעט בחלון.** שבין בית לבית ויש בו פותח טפח ומת מונח באחת מהן וטומאה בוקעת לצד שני אין רקיק (ו) ממעט שיעורן מלהוציא טומאה דכיון דראוי לאכילה לא מבטיל להתם דנהוי כמחיצה: **אבל רקיק דמאים.** מתוך שהוא דק ולחלוח הכותל מרטבו נמאס: **שנילוש במי פירות.** שאינן מכשירין ואין אוכל מקבל טומאה בלא הכשר משקה הקרוי משקה כגון מים ויין וחלב: **וחבית מלא גרוגרות.** תאנים יבשים וכגון שלא הוכשרו: **כל שאילו ינטלו.** הקופה וחבית: **ויכולין.** התבן או הגרוגרות לעמוד בפני עצמן חוצצין בפני הטומאה: **ואם לאו אין חוצצין.** שהחבית והקופה אין חוצצין לפי שהן מקבלין טומאה: **סריא.** נרקב: **והא חזי לטינא.** ולא מבטל ליה: **דאית ביה קוצי.** (ז) והן היו רומסין ברגליהן בטיט: **הא חזו.** לאכילה כולהו הנך תיובתא דשמואל דאמר מידי דחזי ליטלו משם לאחר זמן אין ממעט בחלון: **כשהתריפו.** התליעו: **אי פומיה לבר.** לצד הבית שאין המת בתוכו:

שאין

התם בשופכין. וא"ת בשלמא אי איירי במשתין אע"ג דתנא ליה אמת המים תנא ליה נמי האי דס"ד משום לגיועא ליסתרי אבל אי איירי בשופכין מאי קמ"ל הא תנא ליה אמת המים דמהאי טעמא אמר לעיל דלא תני חול י"ל דשאני חול שהוא כל שעה אצל הכותל אבל הנך מי רגלים כלים כרגע:

ותיובתא דרבה בר בר חנה. ולא מצי לשנויי דכי קאמר רבה בר בר חנה בצונמא מלא דהוה ליה לפרושי בהדיא ועוד דדריש מקרא ש"מ דלא מפליג:

אמר רב טובי רקיק אינו ממעט. הך שמעתתא מייתי הכא אגב דפריך לקמן (ח) זרעים כיון דקשו לכותל שקיל להו:

רקיק אינו ממעט בחלון. דיי חלון פי' ר"י ב"ר מרדכי על פי המשניות דאם הוא חלון העשוי לתשמיש שיעורו להביא טומאה בפותח טפח וכשיתמעט מטפח אפילו כמשהו אינו מביא ואם הוא חלון שעשוי לאורה ועשוי בידי אדם שיעורו כמלא מקדח גדול של לשכה שהוא כמלא פונדיון האיטלקי שהוא סלע נירונית והיא יתירה על סלע סתם דסלע סתם הוא פחות ממלא מקדח סתם וכל שכן ממקדח גדול כדאמרינן בבכורות (דף לח:) ואותו חלון שעשוי לאורה אינו מתמעט מסתימת משהו כיון שהיה בו כשיעור אלא עד שיתמעט שלא יהא בשיריים (ט) כוס אצבעים על רוחב גודל ומאור שאינו עשוי בידי אדם אלא מעצמו כגון חרריהו מים או שרצים שיעורו מלא אגרוף היושב עליו לתשמיש שיעורו פותח טפח למאור שיעורו מלא מקדח ומלא אגרוף מפרש התם כאגרופו של בן אבטיח ורבי יוסי אומר כראש כל אדם ושאינו עשוי (י) לאורה ולא לתשמיש אלא לאויר ולשמור גגות ופרדסים אותו שיעורו כמלא מקדח בינוני: **מאי** איריא רקיק כו'. השתא ס"ד דנקט רקיק דוקא משום דלית ביה תרתי אלא (כ) דלא סתימה מעלייתא לפי שהוא רך ועשוי ליפול ועוד שאינו מבטלו משום הכי פריך אפי' עבה נמי שמתקיים הואיל ואינו מבטלו אינו ממעט:

ותיפוק ליה. (ל) אפי' אם יבטלו דאינו חוצץ משום דמקבל טומאה ותימה אם יבטל ליה תו לא מקבל טומאה וטהור כדמוכח בפרק העור והרוטב (חולין דף קכט. ושם) דאמר כיפת שאור שייחדה לישיבה בטלה ובית שסיככו בזרעים טהורים אלמא כיון דבטליה לא מקבל טומאה וי"ל דהתם איירי כגון דעבד בהו שינוי מעשה דהא אמרי' (שבת דף נב:) כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה ואין עולין מטומאתן אלא ע"י שינוי מעשה וה"ה באוכלין דבעינן שינוי מעשה דאפילו בידות האוכלין מוכח בפרק קמא דסוכה (דף יד. ושם) דאיכא תנא דאית ליה דבעינן נהו שינוי מעשה: **שנילושה** במי פירות. הו"מ לשנויי כגון שאין בו כביצה ובמסכת אהלות (פי"ג מ"ה) חשיב פחות מכביצה אוכלין בהדי הנך (מ) שאמר שממעטים את הטפח: **מי** פירות. פי' ר"ת כגון שמן ולא דק דשמן מכשיר הוא כדמוכח בפרק קמא דשבת (דף ה:) ובריש פרק חבית (שם קמד.) דשמן חשיב משקה אלא דוקא מוהל היוצא מתחילה: **בתיבנא** סריא. תימה אכתי חזיא לבהמתו ע"י פירוק כדמוכח בפרק בתרא דשבת (דף קנה:) דאמרינן תא שמע מפרכין את התבן כו' אלמא מיטלטל באוכלא שרי ומשני בתיבנא סריא וי"ל דהכא איירי שהוא מוסרח כל כך דאפי' ע"י שום תקון לא חזיא: **רואין** כל שאילו ינטלו. אין לפרש דטעם משום דסופו ליטול חבית וקופה ולהכי בעינן שיהו גרוגרות ותבן יכולין לעמוד בפני עצמן דא"כ למאי דפריך תבן הא קא חזי ליה ורוצה להוכיח מכאן דאפילו סופו ליטלו חוצץ תיקשי ליה אמאי צריך שיכולין לעמוד בפני עצמן אלא אומר ר"י דכך הוא הדין דכל דבר החוצץ בעינן שיוכל לעמוד בפני עצמו דקתני לעיל מהן משנה במסכת אהלות (פ"ו מ"ב) קוברי המת שהיו עוברין באכסדרה ובא אחד מהן והגיף את הדלת וסמכו במפתח אם יכולה דלת לעמוד בפני עצמה טהור ואם לאו טמא וכן חבית של גרוגרות וקופה של תבן שהן נתונין בחלון משמע דהכל חד טעמא הוא והיינו טעמא דסתימת ערלאי הוא דכיון שאינו יכול לעמוד בפני עצמו אי נמי משום דבעינן דבר החוצץ עומד על ידי דבר שאינו מקבל טומאה ומיהו בפירוש משניות מלא ר"י דמפרש אפילו במפתח שאינו מקבל טומאה איירי (נ)ומטמא דלא חשיב אהל(ס) לחוץ בפני הטומאה כיון שעמד על ידי כלי אף על פי שאינו מקבל טומאה ורבי אליעזר פליג עלה בתוספתא וקאמר דטהור כיון שהמפתח אינו מקבל טומאה ואולי לטעמייהו דפליגי במסכת אהלות (פט"ו מ"ט) בנדבך שהוא נתון על גבי כלים אפילו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה דלרבי אליעזר נעשה אהל לטהר ולרבנן אינו נעשה אהל אלא כשהוא נתון על גבי אבנים:

היא

עין משפט נר מצוה

יד א ב מיי' פ"ו מהל' כלאים הל' ו טוש"ע י"ד סי' רצה סעיף ד:
טו ג מיי' פ"ט מהל' שכנים הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף י:
טז ד ה מיי' פט"ו מהל' טומאת מת הלכה א:
יז ו ז ח ט י מיי' שם הלכה ב:

רבינו גרשום

למתני מאחר דתנא זרעים לא צריך למתני מחרישה דודאי אין חרישה בלי זרעים ומשני לחרוש לאילנות לצורך נטיעת אילנות דהכא ליכא זרעים ומש"ה איצטריך למתני מחרישה דמזרעים לא מפיק מחרישה: ותיפוק ליה מינה דמרחיקין. דמאחר דקתני מתני' מרחיקין אמת המים וכל הני ממילא איכא למשמע דמרחיקין זרעי' ומחרישה דהיינו משום מתונתא ותרתי זימני למה לי משום מתונתא והא מש"ה מרחיקין זרעים ומחרישה משום דמשקין הזרעים מן המים וקשה לכותל: תנא בא"י קאי. דלא משקי זרעים אלא מטר אבל בבבל דצריכי להן מים להשקות שדותיהן מתוך שהיא יושבת במים אם יבשו מים צריך להביא לשם מים כדי להשקות השדה שמתוך שהיא רגילה בכך צריך להשקות בכל שעה: מדקתני מתני' מרחיקין את הזרעים ג' טפחים. מכלל דזרעים לצדדין מעקמי ומשתרשי ואולי ומש"ה מרחיקין כי היכי דלא ליזקו בכותל ורמינהו המבריך את הגפן בארץ שנועץ ראש הגפן בקרקע ולאמצעיתו נמי כפהו ונועצו בקרקע כדי שישתרש ויגדל הכרם אם אין על גבי הגפן הכפוף ונעוץ עפר גבוה ג' טפחים ה"ז לא יביא זרעים לשם ויזרע על גבו משום דקא ינקי הדדי ואיכא כלאים בכרם אבל אי איכא עפר ג' טפחים זורע על גבו דלא אזלי שרשין דזרעין טפי מעומק ג' טפחים ולא מסתבכי בשרשי הגפן. אי ליכא על גבו עפר ג' טפחים אין זורע על גבו דגפן אבל זורע את הצדדין של גפן אילך ואילך מכאן ומכאן ומש"ה מצי לזרוע בסמוך מכאן ומכאן דלא קא אזלי הזרעין לצדדין אלא יורדין כנגדן בקרקע וליכא למיחש דלישתרשי לצדדין וליערבו בשרשי הגפן ואם כן אמאי מרחיקין אותן מן הכותל ג' טפחים: שמחלידין ונוקבין בקרקע ריבוי השרשין ומעלין עפר תיחוח ומרפין יסוד הכותל: **פיסקא** והכרתי לאחאב משתין בקיר. במילי דאסורא לא משתעי קרא אלא במילי דהיתרא: בשופכין מבלי: ת"ש לא ישתין. בפירוש: בכותל לבנים דרכין ניניהו מש"ה מרחיקין ג' טפחים וצונמא שחזקה היא מותר להשתין כרבה בר בר חנה דאמר לעיל מותר להשתין: רקיק אינו ממעט בחלון. דקי"ל אם יש מת בבית ויש בו חלון טפח על טפח ואותו חלון פתוח לבית אחר וחלון שהוא טפח על טפח מכניס ומוציא את הטומאה ואם יש באותו חלון פת רקיק אחר אינו ממעט בחלון ומיטמא בית האחר דלא מיבטיל ליה ודעתיה עליה למיכליה וכמו במאן דליתא

מסורת הש"ס

א) כלאים פ"ו מ"א, ב) [פי' רבינו חננאל יונקין את הקרקע כמוליה שדרה בעיקרי הכרמים. ערוך ערך חלד א'], ג) רש"ל מ"ז, ד) [תוספתא פ"א], ה) אהלות פ"ו מי"ג ע"ש, ו) נ"א שאלה, ז) [ומטעמא כל"ל ועי' רש"ש], ח) נראה דל"ג אהל, דהכא בחלון ופתח שבלוכן קיימי. אולר האלך טומאה אוהל אות מג.

תורה אור השלם

ו הִנְנִי מֵבִיא אֵלֶיךָ רָעָה וּבִעַרְתִּי אַחֲרֶיךָ וְהִכְרַתִּי לְאַחְאָב מַשְׁתִּין בְּקִיר וְעָצוּר וְעָזוּב בְּיִשְׂרָאֵל:
מלכים א כא כא

הגהות הב"ח

(א) גמ' התם בשופכין ת"ש לא ישפוך אדם: (ב) שם לא מיבעיא עבה דכיון דחזי ליה: (ג) שם במתונתא: (ד) רש"י ד"ה שמחלידין וכו' ומתמוטט הקרקע שתחת יסוד: (ה) ד"ה וכלונסא וכו' לטישטוש הקרקע: (ו) ד"ה אינו ממעט וכו' אין רקיק זה ממעט שיעורו וכו' לא מבטיל ליה להתם: (ז) ד"ה דאית וכו' והם היו: (ח) תוס' ד"ה אמר וכו' לקמן אזרעים: (ט) ד"ה רקיק וכו' שלא יהא בשיריים כ"א אצבע על רוחב גודל: (י) באו"ד ושאינו עשוי לא לאורה: (כ) ד"ה מאי וכו' אלא דלאו סתימה מעלייתא היא לפי: (ל) ד"ה ותיפוק ליה פירוש אפי': (מ) ד"ה שנילושה וכו' בהדי הנך שממעטין כצ"ל ותיבת שאמר נמחק:

לעזי רש"י

פרובניי"ר [פרוביינ"ר]. להבריך גפן.

רבינו גרשום (המשך)

מש"ה אין ממעט: אבל רקיק דממאס שמלוכלך מכאן ומכאן ודק הוא אינו יכול לקלופיה אימא מבטיל ליה ולמעט קמ"ל דלא: ותיפוק ליה דרקיק אינו ממעט משום דהוה ליה דבר המקבל טומאה משום דנילוש מעיקרא במים והוי מוכשר מחמת מים וכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה לסתום בו חלון שהוא טפח על טפח שלא תצא הטומאה או למעטו ואמאי איצטריך לאשמועינן דאינו ממעט. במי פירות ומי פירות אין מכשירין: לעמוד בפני עצמן בחלון. דחוצצת משום דחבית וקופה שהן כלי ומקבלין טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה. והא תבן חזיא לבהמתו ולא מבטל ליה וחוצץ וקשיא לשמואל דאמר לעיל דכל מידי דחזיא ליה לא מבטל ליה ואינו חוצץ ומשני משום הכי חוצץ דודאי בטוליה בטליה ולא חזי ליה דתבנא סריא הוא. והא חזי לטינא ואמאי חוצץ הא לא מבטל ליה ומשני דאית ביה קוצים ולא חזי לטינא משום שגובלין הטיט ברגלים ואי הוי ביה קוצי היו נכנסין ברגליהן ומש"ה לא חזיא: היסק גדול לא שכיח. לא מיבעי ליה: בשהתריפו. שהתליעו: אי פומה של חבית. מחוזרת מבחוץ: